

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Видавничий дім «Гельветика»

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Випуск 4 (12)

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Русаків Сергій Сергійович, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Члени редакційної колегії:

Васильєва Ірина Василівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Україна

Шкіль Світлана Олександрівна, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Стасевич-Беньковська Агнешка, доктор гуманітарних наук, доцент, Інститут американських студій та польської діаспори, Ягеллонський університет, Польща

Доценко Віктор Олегович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії та археології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Журба Михайло Анатолійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та археології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Потільчак Олександр Валентинович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Агнесе Кукеле, кандидат геологічних наук (геоархеологія) за спеціалізацією з оцінки пам'яток культурної спадщини, науковий співробітник, Латвійський Університет, Латвія

Крилова Світлана Анатоліївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретичної і практичної філософії, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Герасимова Ельвіра Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії і соціальної антропології імені професора І. П. Стогнія факультету історичної і соціально-психологічної освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Улла Шакір, доктор філософії, науковий співробітник, Південний університет науки і техніки Китаю, Китай

Гоц Людмила Сергіївна, кандидат культурології, доцент кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Денисюк Жанна Захарівна, доктор культурології, професор, в.о. проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Дичковський Степан Іванович, доктор культурології, професор, професор кафедри артменеджменту та івенттехнологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Карповець Максим Вячеславович, кандидат філософських наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарного менеджменту, Національний університет «Острозька академія», Україна

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, завідувачка кафедри культурології, Маріупольський державний університет, Україна

Трач Юлія Василівна, доктор культурології, професор, проректор з наукової роботи, Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Дичек Береніка, доктор суспільних наук, доцент, Факультет соціальних наук, Інститут соціології, Вроцлавський університет, Польща

Рекомендовано до друку Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол засідання № 5 від 28.11.2024 р.)

Науковий журнал «Культурологічний альманах» зареєстровано друкованим медіа
(Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2694 від 05.09.2024 року)

Мови видання: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська

На підставі Наказу МОН України від 10.10.2022 р. № 894 (додаток 2) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» зі спеціальностей «031 – Релігієзнавство», «032 – Історія та археологія», «033 – Філософія», «034 – Культурологія».

Офіційний сайт видання: <https://almanac.npu.kiev.ua>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-7242 (Print)
ISSN 2786-7250 (Online)

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024
© Видавничий дім «Гельветика», 2024

EDITORIAL BOARD:

Chief editor:

Rusakov Serhii Serhiiovych, PhD in Philosophy, Associate Professor, Professor at the Department of Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture and Cultural Studies, Director of the Educational and Research Institute of Philosophy and Educational Policy, Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

Members of the Editorial Board:

Vasylieva Iryna Vasylivna, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy, Bioethics and History of Medicine, Bogomolets National Medical University, Ukraine

Shkil Svitlana Oleksandrivna, DSc (Philosophy), Professor, Leading Researcher, Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine

Stasiewicz-Bieńkowska Agnieszka, Doctor of Humanities, Associate Professor, Institute of American Studies and Polish Diaspora, Jagiellonian University, Poland

Dotsenko Viktor Olehovych, Doctor of History, Associate Professor, Professor at the Department of World History and Archeology, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Zhurba Mykhailo Anatoliiovych, Doctor of History, Professor, Head of the Department of World History and Archeology, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Potylchak Oleksandr Valentynovych, Doctor of History, Professor, Head of the Department of Resource Studies and Special Historical Disciplines, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Agnese Kukela, Candidate of Geological Sciences (Geoarchaeology) Specializing in the Evaluation of Cultural Heritage Monuments, Research Associate, University of Latvia, Latvia

Krylova Svitlana Anatoliivna, DSc (Philosophy), Professor, Professor at the Department of Theoretical and Practical Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Herasymova Elvira Mykolaivna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Anthropology, Department of History and Social and Psychological Education of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Ullah Shakir, PhD, Research Fellow, Southern University of Science and Technology China, China

Hots Liudmyla Serhiivna, PhD in Cultural Studies, Senior Lecturer at the Department of Cultural Studies and Intercultural Communication, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine

Denysiuk Zhanna Zakhariivna, Doctor of Cultural Studies, Head of the Department of Research and Publishing, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine

Dychkovskiy Stepan Ivanovych, DSc (Cultural Studies), Professor, Professor at the Department of Arts Management and Event Technologies, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine

Karpovets Maksym Viacheslavovych, PhD in Philosophy, Associate Professor, Director of the Scientific and Educational Institute of Socio-Humanitarian Management, the National University of "Ostroh Academy", Ukraine

Sabadash Yuliia Serhiivna, Doctor of Cultural Studies, Professor, Head of the Department of Cultural Studies, Mariupol State University, Ukraine

Trach Yuliia Vasylivna, DSc (Cultural Studies), Professor, Vice Rector for Research, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

Dyczek Berenika, doktor, adiunkt, Instytucja Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Socjologii, Polska

Recommended for printing by the Academic Council of Dragomanov Ukrainian State University (minutes No. 5 as of 28.11.2024)

"Culturological Almanac" is registered as print media
(Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine:
Decision No. 2694 as of 05.09.2024)

Publication languages: Ukrainian, English, Polish, German, French, Bulgarian, Romanian

Based on the Order of MES of Ukraine as of 0.10.2022, No. 894 (annex 2), the journal is included in the List of scientific professional (B category) editions of Ukraine (specialties: 031 – Religious Studies, 032 – History and Archeology, 033 – Philosophy, 034 – Cultural Studies).

Official web-site: <https://almanac.npu.kiev.ua>

Articles are checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com
developed by the Polish company Plagiat.pl.

ISSN 2786-7242 (Print)
ISSN 2786-7250 (Online)

© Dragomanov Ukrainian State University, 2024
© Publishing House "Helvetica", 2024

УДК 316:614

DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.27>

Лахач Тамара Олександрівна,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, історії і філософії
Полтавського державного аграрного університету
orcid.org/0000-0001-8380-2460
lakhach2020@ukr.net*

Майданюк Ірина Зіновіївна,

*доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології
Національного університету біоресурсів і природокористування
orcid.org/0000-0001-8096-0244
mira-i@ukr.net*

Денисенко Анжела Олегівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
orcid.org/0000-0003-4294-7844
angelps1505@gmail.com*

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ

Світова спільнота розглядає досягнення гендерної рівності як найважливішу умову розвитку людини та суспільства. Аналіз гендерних відносин у суспільстві є актуальною темою. Актуалізація гендерної проблематики у світі не випадкова: у її основі лежать глибокі економічні, політичні, соціальні, гуманітарні причини. Реалізація дослідницьких завдань була досягнута на основі аналізу проведеного дослідження основних даних 18-го видання Глобального індексу гендерного розриву (Global Gender Gap Report 2024. World Economic Forum), який оцінює гендерний паритет у 146 економіках, надаючи основу для аналізу змін у галузі гендерного паритету. Методологічний інструментарій містить методи аналізу, що дають змогу схарактеризувати гендерні відносини в суспільстві. На основі аналізу даних статистики, експертних думок та досліджень низки вчених переконливо доводиться, що в сучасному суспільстві зберігається гендерний дисбаланс у сфері політики та державного управління; не подолано різні види дискримінації жінок на ринку праці та в економіці загалом; жінки (особливо матері) стикаються з конфліктом «сім'я – робота»; в охороні здоров'я майже не враховується вплив гендерних факторів на здоров'я чоловіків та жінок й організацію медичної допомоги. Зазначається, що складність розв'язання проблеми полягає в тому, що гендерна нерівність має комплексний характер і стосується одночасно різних галузей соціальної політики. Саме тому для реального досягнення гендерної рівності необхідно вживати більш дієвих заходів.

Ключові слова: гендерна рівність, політика, державне управління, ринок праці, економіка, охорона здоров'я, сім'я, комплексний гендерний підхід.

Lakhach Tamara,
*PhD. in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Political Science,
History and Philosophy
Poltava State Agrarian University
orcid.org/0000-0001-8380-2460
lakhach2020@ukr.net*

Maidaniuk Iryna,
*Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Head of Department of Culturology
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
orcid.org/0000-0001-8096-0244
mira-i@ukr.net*

Denysenko Anzhela,
*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Education
and Innovative Pedagogy
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
orcid.org/0000-0003-4294-7844
angelps1505@gmail.com*

CAUSES OF GENDER INEQUALITY

The world community considers the achievement of gender equality as the most important condition for the development of a person and society. The analysis of gender relations in society is a current topic. The actualization of gender issues in the world is not accidental: it is based on deep economic, political, social, and humanitarian reasons. The implementation of research tasks was achieved on the basis of the analysis of the main data of the 18th edition of the Global Gender Gap Report (Global Gender Gap Report 2024. World Economic Forum), which assesses gender parity in 146 economies, providing a basis for analyzing changes in the field of gender parity. The methodological toolkit includes methods of analysis that allow characterizing gender relations in society. Based on the analysis of statistical data, expert opinions and studies of a number of scientists, it is convincingly proven that in modern society there is a gender imbalance in the field of politics and public administration; various types of discrimination against women in the labor market and in the economy as a whole have not been overcome; women (especially mothers) face a family-work conflict; in health care, the impact of gender factors on the health of men and women and the organization of medical care is poorly taken into account. It is noted that the difficulty of solving the problem lies in the fact that gender inequality has a complex nature and affects simultaneously different areas of social policy. That is why it is necessary to take more effective measures for the real achievement of gender equality.

Key words: gender equality, politics, public administration, labor market, economy, health care, family, comprehensive gender approach.

Вступ. Постановка проблеми. Масштаби гендерної нерівності у сфері зайнятості у світі набагато більші, ніж уважалося раніше – такого висновку дійшли автори нової доповіді Групи Світового банку, підготовленої відповідно до оновленої новаторської методології. Якщо врахувати правові відмінності, пов'язані з безпекою від насильства та доглядом за дітьми, жінки мають менше двох третин тих прав, що є в чоловіків. Жодна країна, навіть у групі найбагатших, не гарантує жінкам рівних можливостей. Розрив

між законами та реальною ситуацією показує, який величезний обсяг роботи належить навіть тим країнам, які вже ухвалили закони про рівні можливості. Ефективне виконання законів про рівні можливості залежить від наявності відповідних підтримувальних механізмів, включно з дієвими механізмами правозастосування, системою відстеження гендерної нерівності в оплаті праці та медичними службами, які працюють із жінками, що постраждали від насильства (New Data Show Massive, 2024).

«Жінки здатні дати потужний імпульс світовій економіці, що слабшає, – зазначає Індерміт Гілл, головний економіст Групи Світового банку та старший віцепрезидент з економіки розвитку. – Однак у всьому світі дискримінаційні закони та усталена практика не дозволяють жінкам працювати чи створювати бізнес нарівні із чоловіками». Усунення цього розриву може призвести до збільшення світового внутрішнього валового продукту більш ніж на 20%. Фактично, це подвоїло б показники зростання світової економіки в найближчі десять років. Проте темпи реформ сповільнилися до мінімуму. У доповіді «Жінки, бізнес та закон. 2024» (Women, Business and the Law) визначено заходи, яких можуть вжити уряди для прискорення прогресу на шляху до гендерної рівності у сфері підприємництва та законодавчій сфері (New Data Show Massive, 2024).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останньому випуску доповіді «Жінки, бізнес та закон. 2024» докладно описується, що саме перешкоджає розширенню участі жінок у світовій економіці та збільшенню їх внеску в зростання добробуту – як власного, так і їхніх родин та місцевих громад. У цьому випуску доповіді розширено межі аналізу завдяки зарахуванню двох додаткових показників, які можуть мати вирішальне значення в контексті розширення або обмеження можливостей жінок: безпека від насильства та доступ до послуг з догляду за дітьми. Якщо враховувати ці показники, жінки мають у середньому лише 64% від того правового захисту, який є в чоловіків, що значно менше за попередню оцінку в 77%. Насправді гендерний розрив ще більший. У цьому випуску доповіді «Жінки, бізнес та закон» уперше оцінюється розрив між правовими реформами та фактичними результатами для жінок у 190 країнах. Аналіз показує, що цей розрив колосальний. Хоча згідно із чинними законами жінки мають близько двох третин тих прав, що є в чоловіків, у розглянутих країнах у середньому створено менш ніж 40% систем, необхідних для повноцінного виконання цих законів. Наприклад, у 98 країнах є закони, які зобов'язують надавати жінкам рівну оплату за працю рівної цінності. Проте лише в 32 країнах – менш ніж у кожній п'ятій – вжито заходів для забезпечення прозорості у сфері оплати праці або правозастосовних механізмів, які дають змогу усунути розрив

в оплаті праці «Women, Business and the Law» (Wbl.Worldbank, 2024).

Мета дослідження – виявити проблеми гендерної нерівності, визначити основні пріоритети для забезпечення рівності можливостей та зменшення гендерної нерівності.

Виклад основного матеріалу. У будь-якому суспільстві є гендерна система, що диктує поведінку, соціальні ролі, професії, самосвідомість людей залежно від їхньої статі. На формування цієї системи (або, як іноді кажуть, гендерного порядку) впливають форми та типи базових соціальних інститутів (таких як сім'я, економіка, політика, релігія, освіта), а також ідеологія, що панують у суспільстві, культурні норми й цінності. Досягнення та дотримання гендерної рівності світова спільнота в особі ООН розглядає як умову прогресу суспільства та розвитку людського потенціалу (Annual Parliamentary Hearing at the United Nations, 2022). Цей підхід закріплений в офіційних міжнародних документах ООН: у Загальній декларації прав людини (1945), у Віденській декларації прав людини (1993), Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок (1979), так званих Цілях розвитку тисячоліття (2000–2015 рр.) та в затвердженій у 2015 р. програмі «Перетворення нашого світу: порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 р.». В останньому документі, який у нашій літературі прийнято позначати як ЦСР (Цілі сталого розвитку), п'ята глобальна мета (всього їх 17) – це «досягнення гендерної рівності та розширення прав та можливостей усіх жінок та дівчат». У документі зазначено й необхідні кроки в цьому напрямі: ліквідація всіх форм дискримінації щодо жінок та дівчат у всьому світі; усіх форм насильства щодо жінок і дівчат як у державній, так і приватній сферах (маються на увазі торгівля людьми, сексуальна та інші види експлуатації); зміна ставлення до неоплачуваного догляду та домашньої роботи; надання різноманітних державних послуг, інфраструктури та розвиток політики соціального захисту жінок; забезпечення доступу до послуг у сфері репродуктивної охорони здоров'я; надання жінкам рівних прав на економічні ресурси; забезпечення рівної участі жінок в управлінні на всіх рівнях ухвалення рішень у політичному, економічному та суспільному житті (UN, 2023). Виокремлюють три основні причини гендерної

нерівності: 1. Біологічна. Жінкам потрібно багато енергії та сил (народження та подальше виховання дитини); до того ж чоловіки фізично переважно сильніші за жінок. 2. Економічна. Залежно від тієї структури економіки країни, у якій живе чоловік чи жінка, біологічні особливості можуть бути більш менш релевантними. Наприклад, чим більшу роль у житті суспільства відіграє сільське господарство, тим важливіша фізична сила й тим вища конкурентна перевага чоловіків. 3. Культурна. Певні усталені соціальні норми у світі в питаннях гендерної нерівності відіграють значну роль. Суспільство диктує жінці й чоловікові, як вони повинні поводитися, що мати за мету, якому способу життя віддавати перевагу.

У 2023 році уряди активізували проведення правових реформ, спрямованих на забезпечення рівності в трьох сферах: оплата праці, батьківські права та захист прав працівників. Проте майже всі країни показали погані результати за двома категоріями, які оцінюють уперше: доступ до послуг з догляду за дітьми та безпека жінок. При цьому найгірша ситуація спостерігається в галузі безпеки жінок: середньосвітовий показник за цією категорією становить лише 36 балів, а це означає, що жінки мають лише третину необхідного правового захисту від домашнього насильства й сексуальних домагань. Хоч у 150 країнах і діють закони, які забороняють сексуальні домагання на робочому місці, однак лише в 40 із них є закони, які забороняють сексуальні домагання в громадських місцях. Через це жінки часто не можуть користуватися громадським транспортом, щоб дістатися до роботи (New Data Show Massive, 2024). Більшість країн також отримала низькі оцінки за категорією «закони про догляд за дітьми». Жінки витрачають у середньому на 2,4 години на день більше, ніж чоловіки, на неоплачувану роботу з догляду переважно за дітьми. Зазвичай розширення доступу до послуг догляду за дітьми призводить до збільшення частки жінок, які працюють, приблизно на 1 процентний пункт на початковому етапі, а потім протягом п'яти років цей ефект більш ніж подвоюється. На сьогодні лише 78 країн – менш ніж половина – надають ту чи ту фінансову або податкову підтримку батькам із маленькими дітьми. Тільки в 62 країнах – менш ніж у третині – є стандарти якості послуг

з догляду за дітьми, за відсутності яких жінкам зовсім непросто ухвалити рішення про те, чи виходити на роботу, якщо в них є діти, про яких потрібно піклуватися (New Data Show Massive, 2024). Жінки стикаються із серйозними перешкодами й в інших галузях. Наприклад, у сфері підприємництва, лише в одній із п'яти країн при проведенні державних закупівель обов'язково застосовуються критерії, що враховують гендерні аспекти, а це означає, що жінки переважно відрізані від економічних можливостей у сфері з оборотом у 10 трлн дол. США на рік. Щодо оплати праці, то жінки заробляють лише 77 центів на кожен долар, виплачений чоловікові. Нерівність у правах помітна й у питаннях, пов'язаних із виходом на пенсію. У 62 країнах вік виходу на пенсію для чоловіків та жінок не однаковий. Жінки, загалом, живуть довше за чоловіків. Однак через нижчу заробітну плату, періоди догляду за дитиною і ранні виходи на пенсію їхні пенсії виявляються нижчими, тому в старості вони перебувають у більш вразливому фінансовому становищі.

У статті «Missing Women and Price of Tea in China: Effect of Relative Female Income on Sex Imbalance» розглядається приклад, що добре ілюструє економічні основи нерівності. Згідно з дослідженням «Children and Gender Inequality: Evidence from Denmark», у розвинених країнах спостерігається скорочення впливу різних факторів, що впливають на нерівність, крім одного – «ефекту материнства». Наслідком народження дитини стає зниження годин роботи в жінок навіть у перспективі, через 10–20 років, і заробітку через зміну типу роботи. Так, жінки починають віддавати перевагу більш вільному графіку або уникати керівних посад. У результаті навіть попри вплив технологій досягти повної рівності між жінками та чоловіками в економічній сфері буде складно. Тому що в жінок іде багато зусиль на народження та виховання немовлят, і це відбивається на зарплаті. І зрештою, навіть у найрозвиненіших країнах залишається ефект від народження дітей і спостерігається культурний слід, що впливає на гендерну нерівність (Children and Gender Inequality, 2019).

Глобальний індекс гендерної рівності щорічно оцінює поточний стан та еволюцію гендерного паритету за чотирма ключовими вимірами: економічна участь та можливості,

освітній рівень, здоров'я та виживання, а також політичне розширення прав і можливостей. З моменту запуску у 2006 році це найтриваліший індекс, який відстежує прогрес численних економік у зусиллях скорочення цих розривів із часом. Цього року 18-те видання Глобального індексу гендерного розриву оцінює гендерний паритет у 146 економіках, надаючи основу для аналізу змін у галузі гендерного паритету у двох третинах економік світу. Відсутність значних, широкомасштабних змін з останнього видання майже сповільнює темпи прогресу в досягненні паритету. Згідно з поточними даними, для досягнення повного паритету знадобиться 134 роки – приблизно на п'ять поколінь більше, ніж до 2030 року Цілей сталого розвитку. Крім того, Глобальний індекс гендерного розриву 2024 року показує, що хоч жодна країна не досягла повного гендерного паритету, однак 97% економік, внесених до цього видання, подолали понад 60% свого розриву, як порівняти з 85% у 2006 році. Ісландія (93,5%) знову посіла 1-ше місце та лідирує в індексі вже півтора десятиліття. Вона також продовжує залишатися єдиною економікою, яка пододала понад 90% свого гендерного розриву. З дев'яти економік у першій десятці вісім подолали понад 80% свого розриву (табл. 1).

Європейські економіки посідають сім місць із першої десятки світового рейтингу. У табл. 2 представлено більш детальну оцінку різних компонентів регіональних показників гендерного розриву. Він дезагрегує регіональні бали за субіндексами відповідно до досягнутого рівня рівності.

Європа лідирує в регіональному рейтингу гендерного розриву 2024 року, скоротивши 75% свого розриву у 2024 році, із загальним покращенням на 6,2 процентних пунктів з 2006 року. П'ять провідних європейських економік – Ісландія, Фінляндія, Норвегія, Швеція та Німеччина – входять до глобальної десятки найкращих. Політичний паритет у Європі, що має тенденцію до зростання, поступово досяг найвищого показника серед усіх регіонів у 2024 році (36%) (Global Gender Gap Report, 2024).

Економічні та лідерські прогалини: стримування зростання й спотворення переходів:

– економічний, політичний та діловий контекст: поточний глобальний економічний та нормативний контекст формує результати гендерного паритету. Змішані економічні перспективи дають натяки на короткостроковий оптимізм, тоді як прогнози довгострокових темпів зростання перебувають у найнижчому рівні протягом останніх 30 років. Економічним перспективам жінок і дівчат загрожують спади й затяжні кризи. Хоч прийняття економічної політики щодо просування гендерної рівності загалом зросло, у різних регіонах спостерігають різкі відмінності не тільки в прийнятті, а й у забезпеченні ресурсами та реалізації. Збільшення необхідних ресурсів для усунення розриву вимагає фундаментального мислення, щоб визнати гендерний паритет як двигун нового, високоякісного зростання. Обнадіює те, що політичні розробки в економіці догляду сигналізують про зростання визнання економічної значущості догляду. Зусилля бізнесу

Таблиця 1

Рейтинг гендерної рівності (2024)

Місце в рейтингу (місце країни в попередньому році)	Країна	Бали	Місце в рейтингу (місце країни в попередньому році)	Країна	Бали
1(1)	Ісландія	0,935	10 (18)	Іспанія	0,797
2(3)	Фінляндія	0,875	14 (15)	Велика Британія	0,792
3(2)	Норвегія	0,875	22 (40)	Франція	0,781
4 (4)	Нова Зеландія	0,835	43 (43)	США	0,747
5(5)	Швеція	0,816	74 (71)	ОАЕ	0,713
6(7)	Нікарагуа	0,811	94 (105)	Південна Корея	0,696
7(6)	Німеччина	0,810	106 (107)	Китай	0,705
8(8)	Намібія	0,805	129 (127)	Індія	0,641
9(11)	Ірландія	0,802	135 (134)	Єгипет	0,629
10(18)	Іспанія	0,797	146 (-)	Судан	0,568

Джерело: Global Gender Gap Report 2024. 11 June 2024. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/in-full/>

щодо покращення гендерного паритету набирають обертів у Латинській Америці, на Близькому Сході та в Східній Азії. Там, де зусилля щодо забезпечення різноманітності, рівності та інклюзивності (DEI) є більш тривалими, виникає підвищення продуктивності, адаптивності до змін та сильніші результати інновацій. Гендерна рівність є конкурентною перевагою в умовах дедалі жорсткішого макроекономічного та ділового середовища;

– розвиток гендерних розривів на світовому ринку праці: паритет участі в робочій силі в усьому світі продовжував покращуватися з моменту останнього видання, перевищивши рівень 2018 року, досягнувши 65,7% для постійної вибірки економік, що відстежуються з 2006 року, і склавши сукупний бал 7% для тих, хто був долучений лише у 2024 році. Проте регіональні відмінності продовжують показувати, що хоч участь жінок у робочій силі відновлюється на глобальному рівні, паритет просувається з дуже різною швидкістю в різних контекстах. Проте стійкість цієї тенденції залишається невизначеною. Очікується, що глобальне безробіття зростатиме в економіках з низьким рівнем доходу, а розрив у робочих місцях, більш широкий показник тих, хто шукає роботу, також містить непропорційно велику кількість жінок;

– представництво робочої сили та лідерство: дані LinkedIn показують, що у 2024 році представництво жінок у робочій силі залишається нижчим, ніж чоловіків, майже у всіх галузях та економіках, при цьому жінки становлять 42% від загальної чисельності робочої сили у світі та 31,7% керівників вищої ланки. Посади вищого рівня залишаються вузькодоступними для жінок, якщо говорити глобально, що ілюструється глобальним «падінням нагору»: у 2024 році сходження з початкового рівня до вищого керівництва супроводжується різницею у 21,5 процентних пунктів у представництві. Хоча жінки близькі до того, щоб обійняти майже половину посад початкового рівня, вони не представляють лише чверть ролей вищого керівництва. Наймання жінок на керівні посади, тенденція, що віталася в минулих випусках як перспективна, почала погіршуватися з 37,5% до 36,9% у 2023 році й продовжила падати на початку 2024 року до 36,4%, що нижче за рівень 2021 року (Global Gender Gap Report, 2024). Дослідження LinkedIn показує, що погіршення макроекономічних умов пов'язане зі скороченням наймання жінок на керівні посади. Проте чим вищим є представництво жінок у робочій силі, тим вища стійкість до скорочень під час економічних спадів;

– представництво керівництва в уряді: у 2024 році найбільша чисельність населення

Таблиця 2

Регіональні показники гендерного розриву. Global Gender Gap. 2024

Регіони	Глобальний індекс гендерного розриву / Global Gender Gap Index	Субіндекси/ Subindexes			
		Економічна участь і можливості / Economic Participation and Opportunity	Освітній рівень / Educational Attainment	Здоров'я та виживання / Health and Survival	Розширення політичних можливостей / Political Empowerment
Центральна Азія	69,1%	66,8%	98,7%	96,4%	14,6%
Східна Азія і Тихий океан	69,2%	71,8%	95,3%	95,0%	14,6%
Європа	75,0%	68,0%	99,5%	97,0%	35,7%
Латинська Америка і Карибський басейн	74,2%	65,7%	99,5%	97,6%	34,0%
Близький Схід і Північна Африка	61,7%	42,7%	96,8%	96,4%	10,8%
Північна Америка	74,8%	76,3%	100,0%	96,9%	26,0%
Південна Азія	63,7%	38,8%	94,5%	95,4%	26,0%
Африка на південь від Сахари	68,4%	67,4%	86,7%	97,2%	22,4%
Глобальне середнє значення	68,5%	60,5%	94,9%	96,0%	22,5%

Джерело: Global Gender Gap Report 2024. 11 June 2024. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/in-full/>

світу в історії повинна буде проголосувати на більш ніж 60 національних виборах, зокрема таких великих економіках, як Бангладеш, Бразилія, Індія, Індонезія, Мексика, Пакистан і США. За останні 50 років майже половина (47,2%) економік, які відстежуються Глобальним індексом гендерного розриву, мала принаймні одну жінку на керівній політичній посаді. Гендерний паритет у парламентському представництві досяг рекордного рівня 33% у 2024 році, майже подвоївшись з 2006 року (18,8%);

– роль професійних мереж: гендерної рівності в робочій силі можна досягти як за допомогою формальних заходів, таких як квоти та політики, так і за допомогою неформальних факторів, як-от професійні мережі. Дані LinkedIn показують, що гендерні розриви в професійних онлайн-мережах призводять до того, що в чоловіків зазвичай більші та сильніші мережі, ніж у жінок. Більш сильні мережі пов'язані з більш високою ймовірністю кар'єрного зростання та отримують більше охоплення рекрутерів. Однак один позитивний момент полягає в тому, що в жінок більше «слабких» зв'язків, пов'язаних із кращими результатами кар'єри;

– роль рівноправних систем догляду: участь жінок у робочій силі щойно відновлюється після нещодавнього сплеску обов'язків з догляду, що підкреслює нагальну необхідність рівноправних систем догляду. Є значні розриви між регіонами та всередині них з погляду формальних заходів захисту та положень про відпустку по догляду за дітьми, а також у сприйнятті участі чоловіків та жінок у рівноправному догляді. Однак відносини й межі догляду розвиваються разом із дедалі вищим попитом на ширші послуги з догляду. За останні 50 років середня кількість днів відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами збільшилася з 63 до 107, а кількість днів відпустки з догляду за дітьми для батьків збільшилася з менш ніж одного дня до дев'яти в середньому. Це важливо, оскільки дослідження Світового банку показали, що збільшення паритету в розподілі відпусток позитивно корелює за більш високою участю жінок у робочій силі. Необхідні подальші дії за межами догляду за дітьми, якщо працівники повинні отримувати підтримку як неформальні особи, що здійснюють догляд, та/або як формальні працівники з догляду;

– гендерні відмінності спотворюють технологічний перехід: за даними LinkedIn, представництво жінок як у науці, технологіях, інженерії та математиці (STEM), так і в не STEM-сфері збільшилося з 2016 року, проте жінки, як і раніше, недостатньо представлені у STEM-сфері, становлячи всього 28,2% робочої сили STEM, як порівняти з 47,3% у не STEM-секторах (Global Gender Gap Report, 2024). «Жінки становлять більше половини робочої сили у не STEM-сфері проти тільки третини в STEM. Зі свого боку, вони становлять чверть керівників не STEM і тільки більш ніж одна десята в STEM. Це ставить жінок у подвійне не вигідне становище щодо технологічних та кадрових переходів, оскільки вони продовжують обіймати низькооплачувані робочі місця з низьким зростанням, які, імовірно, постраждають у короткостроковій перспективі;

– гендерні відмінності в талантах у галузі ІІІ: останні розробки найбільш перспективні, коли йдеться конкретно про таланти в галузі ІІІ. Оскільки технології стають дедалі важливішими для трансформації бізнесу, нові дані LinkedIn показують, що концентрація талантів серед жінок у галузі інженерної інновації зросла більш ніж удвічі з 2016 року. Хоча жінки, як і раніше, представлені в галузі менше, ніж чоловіки, у таких секторах, як технології, інформація та медіа, спостерігається значне зростання талантів серед жінок у галузі ІІІ. На рівні галузі гендерний паритет у представництві галузі ІІІ поступово збільшується в освіті, професійних послугах, виробництві й технологіях, інформації та медіа;

– гендерні відмінності в навичках майбутнього: гендерні відмінності в профілях навичок зберігаються, спотворюючи те, як чоловіки та жінки беруть участь у технологічному переході та які можливості в них є в майбутньому. З погляду онлайн-навчання дані Coursera показують, що гендерний паритет найвищий при зарахуванні на розвиток навичок співпраці та лідерства, викладання й наставництва, емпатії та активного слухання, а також лідерства й соціального впливу;

– гендерні відмінності в сприйнятті попиту на навички та можливостей для підвищення кваліфікації: дані опитування PwC показують, що більшість співробітників чоловічої

та жіночої статі активно шукає можливості для розширення набору навичок, при цьому більшість із них добре розуміє, як зміняться вимоги до їхньої роботи протягом наступних п'яти років. Однак гендерні відмінності очевидні в сприйнятті попиту, враховуючи поточні ролі, при цьому жінки оцінюють цифрові, аналітичні та зелені навички як менш важливі для поточних кар'єрних траєкторій протягом наступних п'яти років. Є також гендерний розрив у сприйнятті можливостей розвитку навичок майбутнього. Оскільки чоловіки та жінки переходять від навчання до роботи, їхні набори навичок продовжують формуватися та цінуватися по-різному. Саме в цій галузі перекваліфікація може відіграти ключову роль у підвищенні цінності всіх навичок, необхідних у майбутній роботі, а отже, у стимулюванні чоловіків та жінок до участі без гендерної упередженості у всіх типах роботи.

Висновки. Як показали результати цього річного індексу, масштаб і швидкість прогресу абсолютно недостатні для досягнення гендерної рівності до 2030 року. Ресурсне забезпечення зусиль для досягнення гендерної рівності має вирішальне значення для запобігання відкату насилу

досягнутого прогресу та для забезпечення того, щоб шляхи до зростання, процвітання, інновацій та стійкості вирівнювали фундаментальну базу для всіх людей. Для досягнення гендерної рівності необхідні такі кроки в цьому напрямі: ліквідація всіх форм дискримінації щодо жінок та дівчат у всьому світі; усіх форм насильства щодо жінок і дівчат як у державній, так і приватній сферах (мають на увазі торгівлю людьми, сексуальну та інші види експлуатації); зміна ставлення до неоплачуваного догляду та домашньої роботи; надання різноманітних державних послуг, інфраструктура й розвиток політики соціального захисту жінок; забезпечення доступу до послуг у сфері репродуктивної охорони здоров'я; надання жінкам рівних прав на економічні ресурси; забезпечення рівної участі жінок в управлінні на всіх рівнях ухвалення рішень у політичному, економічному й суспільному житті. Досягнення гендерної рівності вимагає від уряду та бізнесу переорієнтації як ресурсів, так і мислення на нову парадигму економічного мислення, де гендерний паритет сприймають як умову справедливого та сталого зростання. Завдяки спільним зусиллям і цілеспрямованим втручанням між урядами й бізнесом є можливість зробити 50/50 реальністю.

Список використаних джерел:

- Annual Parliamentary Hearing at the United Nations. (2022). IPU. URL: <https://www.ipu.org/event/2022--annual-parliamentary-hearing-united-nations>
- Children and Gender Inequality: Evidence from Denmark. URL: <https://www.nber.org/papers/w24219>
- Global Gender Gap. Report (2024). 11 June 2024. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/in-full/>
- Missing Women and Price of Tea in China: Effect of Relative Female Income on Sex Imbalance. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Missing-Women-and-the-Price-of-Tea-in-China%3A-The-of-Qian/43f8ea4996fd53fb645918a00b9b7cbdc64f7>
- New Data Show Massive, Wider-than-Expected Global Gender Gap. MARCH 4, (2024). URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/03/04/new-data-show-massive-wider-than-expected-global-gender-gap>
- Take Action for the Sustainable Development Goals // UN. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Women, Business and the Law. URL: <https://wbl.worldbank.org/en/wbl>

References:

- Annual Parliamentary Hearing at the United Nations. (2022). IPU. Retrieved from: <https://www.ipu.org/event/2022--annual-parliamentary-hearing-united-nations> [in English].
- Children and Gender Inequality: Evidence from Denmark. Retrieved from: <https://www.nber.org/papers/w24219> [in English].
- Global Gender Gap. Report (2024). 11 June 2024. Retrieved from: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/in-full/> [in English].
- Missing Women and Price of Tea in China: Effect of Relative Female Income on Sex Imbalance. Retrieved from: <https://www.semanticscholar.org/paper/Missing-Women-and-the-Price-of-Tea-in-China%3A-The-of-Qian/43f8ea4996fd53fb645918a00b9b7cbdc64f7> [in English].
- New Data Show Massive, Wider-than-Expected Global Gender Gap. MARCH 4, (2024). Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/03/04/new-data-show-massive-wider-than-expected-global-gender-gap> [in English].
- Take Action for the Sustainable Development Goals // UN. Retrieved from: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> [in English].
- Women, Business and the Law. Retrieved from: <https://wbl.worldbank.org/en/wbl> [in English].

Петренко Володимир Костянтинович,

аспірант

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

orcid.org/0009-0008-6013-9748

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ ЯК ФАКТОР ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Сучасність є середовищем різноманітних інформаційних впливів і комунікативних взаємодій. Абсолютна більшість дослідників визнає її характерною ознакою таку тенденцію, як розширення й диверсифікація діапазону засобів інформаційно-комунікативного впливу. Зазначена особливість – закономірний наслідок інструментального розмаїття епохи інформаційного суспільства. Таке розгалуження й посилення інформаційних каналів впливу на індивідуальну й суспільну свідомість утворюють одну з ключових детермінант, які визначають життєдіяльність суспільства в найрізноманітніших аспектах, зокрема, у сенсі міри адекватності інформаційної картини світу, коректності смислових і значеннєвих ієрархій, аксіологічних пріоритетів та етичних преференцій. Якщо ці аспекти звести до спільного знаменника, то можна стверджувати, що інформаційно-комунікативні впливи є тим комплексним чинником, який істотно визначає ефективність життєдіяльності суспільства на рівні як фактичного статус-кво, так і в розумінні вірогідних перспектив і можливих напрямів еволюціонування.

Важлива специфічна ознака інформаційно-комунікативної сфери сучасності пов'язана зі складним симбіотичним поєднанням класичних опцій (на кшталт типології ефективності мовних засобів, специфіки відтворення думкою мови й соціокультурної специфіки розуміння) та дедалі більш посилюваних новітніх тенденцій (примітивізації масової культури, факторів кліпового мислення, мозаїчності картини світу тощо). Сукупність наведених інформаційно-комунікативних тенденцій спонукає до приділення першочергової теоретико-концептуальної уваги факторам комунікативної ефективності культури розуміння та медійної компетентності.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні тенденції, диверсифікація комунікативного впливу, соціокультурна зумовленість, ефективність життєдіяльності суспільства, фрейм, пропаганда, постправа, комунікативна культура.

Petrenko Volodymyr,

Postgraduate Student

Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov

orcid.org/0009-0008-6013-9748

CURRENT INFORMATION AND COMMUNICATION TRENDS AS A FACTOR OF LIFE ACTIVITY OF SOCIETY

Modernity is an environment of various information influences and communicative interactions. The absolute majority of researchers recognize such a trend as the expansion and diversification of the range of means of informational and communicative influence as its characteristic feature. The specified feature is a natural consequence of the instrumental diversity of the era of the information society. Such branching and strengthening of informational channels of influence on individual and social consciousness form one of the key determinants that determine the vital activity of society in the most diverse aspects – in particular, in the sense of the adequacy of the information picture of the world, the correctness of semantic and meaning hierarchies, axiological priorities and ethical preferences. If these aspects are reduced to a common denominator, then it can be argued that informational and communicative influences are the complex factor that significantly determines the effectiveness of society's vital activities at the level of both the actual status quo and the understanding of probable prospects and possible directions of evolution.

An important specific feature of the information and communication sphere of modernity is connected with a complex symbiotic combination of classical options (such as the typology of the effectiveness of language means, the specifics of thought reproduction of language and the socio-cultural specifics of understanding) and the increasingly strengthened recent trends (primitization of mass culture, factors of clip thinking, mosaic pictures of the world, etc.). The totality of the given informational and communicative trends prompts to pay primary theoretical and conceptual attention to the factors of communicative effectiveness of the culture of understanding and media competence.

Key words: informational and communicative trends, diversification of communicative influence, socio-cultural conditioning, effectiveness of society's vital activities, frame, propaganda, post-truth, communicative culture.

Вступ. Актуальність виконаного дослідження. Осмислення особливостей і закономірностей інформаційних каналів впливу на індивідуальну та суспільну свідомість сучасності має ключове, а в багатьох випадках і вирішальне значення для таких опцій ефективної життєдіяльності суспільства, як адекватність інформаційної картини світу, коректність смислових і значеннєвих ієрархій, аксіологічних пріоритетів та етичних преференцій.

Виклад основного матеріалу. Як аргументовано стверджував Макс Шелер, реальність суспільства постає тією очевидністю, яка в епоху великих сумнівів підлягає сумніву найменше: ми можемо сумніватися в реальності чого завгодно, навіть власних думок, оскільки вони можуть бути значною мірою зумовленими інформаційним порядком денним і нав'язаними ним ієрархіями світоглядних пріоритетів, але реальність суспільства не підлягає сумніву – це той фактор, який якщо і втратить ознаки реальності, то зробить це в останню чергу, після того як решта аспектів, атрибутів і чинників реальності вже перетворяться на предметні абстракції та змістовні химери.

Огюст Конт узагалі наполягав на доцільності домінування суспільства *Найвищою Істотою*. Обидва слова цього словосполучення мають однаково істотне смислове навантаження: фактор *Істоти* привертає увагу до надіндивідуального особистісного рівня цієї реальності, а позиціонування її як *Найвищої* віддзеркалює її фактичний статус, її безальтернативну першість з-поміж інших індивідуальних та надіндивідуальних особистісних форматів. У такій системі смислових координат індивідуальність постає відображенням внутрішнього світу людини, а суспільство є втіленням зовнішньої індивідуальності людини, тобто результувального ефекту зовнішніх впливів на індивідуальність. Власне, цей привілейований онтологічний статус суспільства значною мірою пояснює істотність епістемологічного впливу, здійснюваного ним на решту індивідуальних та надіндивідуальних особистісних форматів, які є споживачами інформаційно-комунікативних впливів суспільства.

Однак, будучи онтологічно інваріантним, фактичний статус суспільства у світоглядному, стереотипному, критеріально-нормативному та аксіологічному сенсі зазнає перманентних

змін, тобто суспільство завжди конкретно-історичне та соціокультурно навантажене (у тому розумінні, що автоматизми світосприйняття й смислотворення різних соціумів не лише можуть істотно відрізнятися, а й здебільшого відрізняються, інколи аж до антагоністичної несумісності).

Як влучно зауважила В. Козлова, «одні й ті самі аргументи, риторичні прийоми, засоби підсилення тексту мають різну силу в різних культурах, і відповідно – різну ефективність. Так, у китайській аудиторії ефективні афоризми та байки. Для англіїців велике значення має подання тієї чи тієї ідеї як старої, уже перевіреної досвідом. На американця сильний вплив чинить аргумент, побудований на демонстрації особистої користі. А німцю слід показати економію, зиск від реалізації тієї ідеї, що пропагується» (Козлова, 2016, с. 204).

Також не підлягає сумніву, що **«кожна епоха володіє власним комунікативним горизонтом**, артикулює буття інструментарієм власної мови, вдається до послуг оригінальних мовних засобів, які частково притаманні лише їй, лише цьому конкретно-історичному відтинку. В абсолютній більшості випадків публічної комунікації сучасного суспільства атрибутивного й навіть імперативного статусу поступально набувають театральні ефекти, явища карнавалізації і перфомансу» (Кузьоменська, 2019, с. 109).

Змістовна квінтесенція взаємовпливу й взаємозумовленості мови та суспільства полягає в тому, що мова та суспільство перебувають у стані тісної корелятивної взаємозумовленості: з одного боку, кожна мова істотною мірою соціокультурно навантажена – тобто соціум визначає як світоглядні й критеріальні горизонти мови, так і її стилістику, проблемно-аксіологічну акцентованість; з іншого боку, мова чинить зворотний вплив на суспільство – зокрема, його інструментарій визначає ресурсні можливості суспільної комунікації.

Між мовною та соціальною (світоглядною, аксіологічною, телеологічною, політичною, господарсько-економічною і т. ін.) дійсністю є чіткий корелятивний взаємовплив. Зокрема, мова є достеменно соціокультурним феноменом, її взаємозв'язок із соціальним пізнанням і соціальними практиками є безперечним і визначальним як для мови, так і для соціуму.

Натомість соціум когнітивно розробляє інструментально-функціональний зміст мови в історичних (вертикальних) та соціокультурних (горизонтальних) умовах і способах життєдіяльності.

Як наголошує В. Сухенко, «соціальну зумовленість розвитку мови не слід розуміти як пряме відображення в мові всіх суспільних подій або як наявність соціальних причин у кожного факту зміни мови. Соціальні фактори впливають на мову не прямолінійно: вони можуть прискорювати або сповільнювати темп мовної еволюції, сприяти перебудові окремих ділянок мовної системи. Соціальні компоненти в структурі мовних одиниць наявні тому, що мова слугує засобом опису й самого суспільства. Так, слова, що позначають суспільні явища, містять у собі соціальний компонент. Крім не залежного від волі окремих людей впливу суспільства на мову, можливий і свідомий, цілеспрямований вплив держави (і суспільства загалом) на розвиток і функціонування мови – мовна політика. До неї належить створення лінгвістами нормативних словників та довідників, пропаганда мовних знань і культури мовлення в засобах масової інформації» (Сухенко, 2020, с. 2).

У фундаментальній праці «Релігії людства» Мішель Малерб переконливо доводив, що кожен витлумачує символи відповідно до власного досвіду та контексту. Обмежених індивідів обурюють тлумачення, які, на їхню думку, далекі від тексту; натомість інтелектуали схильні до висновків, які спотворюють смисл слів. Жодній релігії та інтерпретаторам сакральних текстів не вдається уникнути цієї проблеми, яка призводить до суперечок і конфліктів. Тут закономірно напрошуються аналогії з концептуалістикою світ-систем Іммануїла Валлерстайна як утілення соціокультурної взаємодії людства й однієї з найбільш виразних моделей такої взаємодії.

Річ у тім, що кожен соціум (суспільна свідомість) керується насамперед і головним чином присвоєним значенням (вторинним смислом) соціальної феноменології, а не її автентичною фактичністю (первинним смислом). «У цьому, – як зазначав Ернст Кассіер у трилогії «Філософія символічних форм», – полягає неминуча доля культури, а саме: усе, що вона створює в безперервно прогресувальному процесі оформлення та “конструювання”, віддаляє

нас у тій же прогресії від першоджерела буття. Людина виявляється дедалі більш обтяженою своїми ж власними творіннями – словами мови, образами міфів або мистецтва, інтелектуальними символами пізнання, – які лягають на неї ледь помітною вуаллю, яка, проте, є надзвичайно міцною. Тому фундаментальне завдання філософії культури, себто філософії мови, пізнання, міфології і т. д., полягає в тому, щоб зірвати цю вуаль: із опосередкованої сфери значень та позначень повернутися назад – у первісну сферу інтуїтивного споглядання» (Cassirer, 2020 p. 318).

На жаль, у наш час масштаб зазіхань того епістемологічного й гносеологічного блоку, який Кассіер відрекомендував *філософією культури*, з різних причин є значно менш амбітним і претензійним: він полягає в досягненні когерентності, у забезпеченні коректної симетрії між об’єктивною дійсністю та адекватним її віддзеркаленням на рівні як інформаційно-комунікативних засобів, так і людської думки, мислення, свідомості та способів формалізації.

У кожному разі не підлягає сумніву, що «ефективність функціонування суспільства сучасного формату перебуває в безпосередній залежності від специфіки комунікативної сфери. За цих обставин актуалізується фактор якості комунікативних обмінів. Жак Лакан стверджував, що смислові й аксіологічні наголоси вкорінені в «соціальному безсвідомому», у його історичній і соціокультурній специфіці. Інакше кажучи, кожен конкретно-історичний і соціокультурний досвід генерує особливу й навіть унікальну «смислову топографію», яка істотно відрізняється від інших «смислових картин світу». З огляду на зазначену особливість на смислову багатоманітність неможливо накинути універсальну критеріальну сітку. Натомість можна хіба що вийти на рівень коректного розуміння смислових пріоритетів чужого історичного й соціокультурного досвіду – і не більше» (Кузьоменська, 2022, с. 84).

Власне, «соціальною є не тільки мова як система взаємопов’язаних і взаємозумовлених одиниць, що має чітку ієрархічну структуру, соціальним є й мовлення. Мовлення – це насамперед акт спілкування людей, тобто комунікативний акт, соціальний за своєю суттю. Люди говорять не для того, щоб відтворювати мову й демонструвати свої мовленнєві здібності, а для

того, щоб передати позамовну інформацію чи вплинути на інших учасників комунікативного акту. Соціальна природа мовлення виявляється і в тому, що мовці намагаються дотримуватися наявних у суспільстві вимог щодо вимови, слововживання тощо» (Кочерган, 2006, с. 301).

А оскільки ієрархію факторів, які визначають комунікативну ефективність мови, очолюють соціокультурні, ментальні, стереотипні та аксіологічні чинники, які належать до предметної сфери повноважень соціальної філософії та філософії історії, то їхній предметний розгляд саме цим субдисциплінарним відгалуженням філософії є не лише цілком закономірним, а й набуває першочергового значення з огляду на інструментальну когерентність соціальної філософії та філософії історії з предметним полем, яке детермінує комунікативну ефективність мови.

Як зазначав у «Філософських дослідженнях» Людвіг Вітгенштейн, кожне слово має певне значення, яке не лише істотно співвіднесене зі словом, а і є його об'єктом. Чимало змістовних, інтенційно мотивованих і телеологічних проблем пов'язані саме з тією обставиною, що за наявності спільного предмета дискурсу різні суспільні практики передбачають різні значення, а тому – різні об'єкти дискурсу. Це пояснює наявність численних смислових різноглуначень, непорозумінь і псевдопроблем, які часто справляють прикре враження розмови глухих з німими.

Саме «завдяки мові розумова змістовність набуває формалізованої рельєфності. Таку формалізаційну діяльність не слід недооцінювати, адже саме завдяки їй розумовий потенціал актуалізується, «опредмечується», стає об'єктом удосконалення засобами інтерактивної рефлексії. Усе це – завдяки перевтіленню, трансформації думки в слово, унаслідок чого структурується субстрат мови, який можна чуттєво сприйняти; на письмі ж він набуває взагалі очевидної тілесності» (Шніцер, 2018, с. 54).

Будь-яка спільнота є комунікативною: «Комунікація постає інструментом інформаційного зв'язку, за відсутності якого ефективно функціонування суспільства є не лише сумнівним, а й неможливим: **ефективність людського суспільства значною мірою зумовлена ефективністю комунікативних зв'язків і взаємодій**. Комунікація – ключова детермінанта

життєдіяльності сучасного людства, а сутнісні ознаки людини сучасного гатунку значною мірою визначаються комунікативними процесами та віддзеркалюється на рівні комунікації» (Сливінський, 2024, с. 20).

Повноцінна життєдіяльність людських спільнот неможлива за відсутності ефективного обміну інформацією (думками, почуттями, волевиявленнями) між її членами, тобто без спілкування, яке, своєю чергою, потребує певної системи знаків, насамперед найбільш універсальної з-поміж них – мови. Водночас мова є основною прикметою, а тому й засобом (само)ідентифікації членів спільноти – ототожнення зі *Своїми* та розмежування з *Несвоїми*. Тому мова – атрибут будь-якої спільноти.

Згідно з переконливою аргументацією Л. Кузьоменської, «мова є імперативом комунікативної діяльності, комунікації *par excellence*. Мову можна відрекомендувати абсолютно необхідною комунікативною потребою та інструментом номінування реальності. Мова – ключовий засіб реалізації комунікативного потенціалу, а саме: лише на рівні мови *post factum* та *a posteriori* комунікативний потенціал, по-перше, набуває виразних змістовно-функціональних ознак, по-друге, реалізує себе на практиці» (Кузьоменська, 2019, с. 63). Якщо комунікація означає пов'язування воєдино, надання структурної і гомогенної цілісності, то мова – це комунікативний посередник між індивідом та дійсністю: сприйняття й артикуляція дійсності опосередковані мовою, її інструментальними можливостями. В основі всіх комунікативних процесів лежить мова: саме вона забезпечує процес комунікації, є імперативом комунікативної діяльності, комунікації *par excellence*.

Мова – ключовий засіб реалізації комунікативного потенціалу, а саме: лише на рівні мови *post factum* та *a posteriori* комунікативний потенціал, по-перше, набуває виразних змістовно-функціональних ознак, по-друге, реалізує себе на практиці. Здебільшого мова є *засобом* комунікації, проте вона може бути й *метою* – зокрема, в межах односторонньої (одноканальної) комунікації на кшталт монологів, наративів та у форматі саморепрезентації на платформах тих соціальних мереж, що спеціалізуються на оприлюдненні авторської позиції щодо знакових подій і аспектів.

Зацікавленість філософії проблематикою розуміння пов'язана, зокрема, з тим, що дослідження природи й функціонального покликання мови набуває дедалі виразнішого філософського значення. Р. Сенік привертає увагу до того, що «розуміння – гносеологічний інструмент людини. Розуміння, яке інтерпретується як осягнення смислу, становить основу й субстанційну специфіку гуманітарного пізнання. Онтологічно-гносеологічна сутність розуміння залежить від адекватності взаємодії з природною та культурною дійсністю. Вона полягає в інструментальному значенні для особистісного буття суб'єкта пізнання в процесі смислотворчості» (Сенік, 2014, с. 55).

Розмитість семантичних аспектів самого поняття «розуміння» спонукає до нових досліджень у цій сфері. Попри наявність значної кількості досліджень, присвячених цій темі, є підстави стверджувати про недостатній рівень розробки проблеми розуміння. Зокрема, особливу увагу варто приділити розгляду розуміння як гносеологічної та онтологічної категорії, виявленню її розуміння, місця й ролі в науковому пізнанні, а також знаходженню та концептуалізації основних особливостей розуміння в контексті мови, тексту й процесу інтерпретації.

Згідно з аргументацією З. Самчука, «політика як сукупність практик і дискурсів щодо оптимального впорядкування суспільної життєдіяльності набуває ознак певного тексту – з усіма його особливостями й закономірностями: з авторсько суб'єктною стилістикою, з поєднанням як конвенційно прийнятих, так і неоднозначних акцентів, висновків і пропозицій. Однак сьогодні доводиться констатувати прикру даність: в освітній сфері загалом, а у вітчизняній освіті зокрема аспект цивілізаційних контекстів і підтекстів політики якщо й подається, то лише констатаційно й постулативно, хоча насправді він потребує розлогих дискурсивних альтернатив і висвітлення істотно різних концептуальних підходів, адже лише в такий спосіб можна сподіватися на аргументаційне увиразнення істотних парадигмальних відмінностей і їх закріплення засобами освіти на рівні свідомості й дискурсивних навичок» (Самчук, 2020, с. 7). Хоча в автора йшлося про аспект цивілізаційних контекстів і підтекстів політики, насправді висвітлена внутрішня

логіка й причинно-наслідкові зв'язки є універсальними та загальнометодологічними, тому в принципі підлягають поширенню на будь-яку сферу соціогуманітарного знання.

Важливою сутнісною ознакою практично кожного тексту є його культурно-цивілізаційна контекстуальність і підтекстуальність: якщо *контекст* здебільшого є прямим і наочним, то *підтекст* – латентним, апріорним і часто непомітним, а проте, так само впливовим і визначальним. Цей аспект перекидає асоціативний місток до тематики й проблематики фреймів – власне кажучи, фрейм (від англ. frame – концептуальна рамка, призма, каркас) і є змістовно-функціональним позначенням контексту в сучасній теорії та практиці інформаційно-комунікативних впливів. Це не означає, що такого явища, як фрейм, фреймування тощо не існувало раніше – просто концептуалізація цього аспекту як важливого інструмента інформаційно-комунікативних обмінів набула безпрецедентної динаміки впродовж попередньої чверті століття (Cienki, 2007; Jensen, 1986; Scheufele, 1999; Taylor & Perry, 2005; Westby, 2005).

Часто можна натрапити на твердження, що фрейми – це схеми інформації, які на основі віддзеркалення в мозку людини об'єктів навколишнього світу сприяють адекватній когнітивній обробці даних щодо типових ситуацій. Загалом така теза відповідає дійсності, однак вона потребує істотного уточнення: *по-перше*, це цілеспрямований вибір не всієї реальності, а її окремих аспектів; *по-друге*, це тенденційне «підсвічування» саме цих аспектів через замовчування чи інформаційної маргіналізації інших аспектів; *по-третє*, це популяризація певної ієрархії значущості, щодо якої відсутні пропозиції дискурсивного обміну думками, а натомість нав'язується готовий трафарет.

За потреби наведений перелік можна істотно розширити, проте навіть він дає змогу збагнути інструментальну амбівалентність і функціональну неоднозначність фреймів та фреймування. Ідеться про те, що вся сукупність опцій фреймування може йти як на користь адекватності сприйняття дійсності й ефективності інформаційно-комунікативних обмінів, так і на шкоду цим потребам, оскільки специфіку інструментального застосування фреймів у кожному конкретному випадку визначає не сам фрейм, який завжди

є об'єктом, а **суб'єкти** інформаційних обмінів і комунікативних взаємодій.

І це стосується буквально всього спектра праксеологічно застосування фреймів – як когнітивної основи й своєрідного шаблону ідентифікації і розуміння ситуації за рахунок її стереотипного спрощення; як механізму акцентування смислів і концентрації значень; як латентної (soft power) нормативістики, яка визначає спосіб взаємодії індивіда зі світом, а також істотно детермінує думки та дії.

Рефлексійний горизонт з нагоди функціонування мовно-комунікативної сфери з необхідністю охоплює аспект репрезентації мовою реальності – точніше, адекватності, глибини та ефективності такої репрезентації (фактично йдеться про принцип *a realibus ad realiora*, який означає рух процесів інтерпретації і пізнання від реалій простих до реалій складних, від реалій нижчого рівня до реалій вищого рівня).

Чи не **найбільшою проблемою постмодерну** є **зміщення світоглядних і комунікативних пріоритетів із реальності на формування уявлень про реальність**, унаслідок чого відбувається посилення релятивізму, критеріальна невиразність, а також розсіювання, дисперсія смислу. **Реальність** дедалі частіше заміщують *симулякри* – імітаційні замітники, які можуть не мати до об'єктивної дійсності жодного стосунку. Суспільна свідомість поступово, проте невпинно перетворюється на поле битви за той чи той формат і критеріальні лекала реальності.

Іманентна проблема демократичного суспільства пов'язана з тим, що інформаційні потоки, як правило, неоднорідні: вони містять безліч суперечливих, а інколи й взаємовиключних повідомлень. Фактор численних інформаційних джерел сприяє підтримці в інформаційному полі плюралізму репрезентацій реальності, наявності різних репрезентацій одного й того ж фрагмента реальності» (Лаврук, 2013, с. 391). Такий стан речей має як переваги, так і недоліки: з одного боку, диверсифікація репрезентаційного спектра сприяє комплексному й системному сприйняттю дійсності; з іншого – часто доводиться мати справу з інформаційним спамом, який стає непереборною перешкодою на шляху до адекватного світосприйняття, а також призводить до смислової та критеріальної релятивізації.

Як слушно наголошує Н. Бондаренко, «зростання в епоху інформаційного суспільства інформаційних обсягів у геометричній прогресії і навіть за експонентою призводить до фізичної неможливості його відстежити споживачами інформації в повному обсязі та в онлайн-режимі, а це, зі свого боку, створює спокуси інкорпорування в інформаційне поле інформаційних сегментів, які не мають нічого спільного ні з відображенням істини, ні з потребами споживача освітніх послуг зокрема, а натомість скеровані виключно на забезпечення потреб та інтересів власника інформаційного продукту» (Бондаренко, 2024, с. 63).

Окреслена тенденція призводить до далекосяжних проблемних наслідків, пов'язаних зі знецінення правди, одним з очевидних наслідків якої є явище постправди як закономірний наслідок епохи постмодерну і так званого постсоціального світу, виразно змальованого такими дослідниками, як Б. Латур, Дж. Ло, К. Кнорр-Цетіна. Проміжною ланкою між постмодерном та постправдою варто визнати епоху постфактичності, яка з різних причин майже звела нанівець боротьбу одних фактів з іншими (з контрфактами) за критерієм значущості для адекватного світосприйняття й переконливості для сприйняття індивідуальною і масовою свідомістю, а натомість перенесла вістря боротьби за світогляд споживача інформаційних послуг у сферу «суспільно-політичного серця» – психосоматики, симпатій та антипатій, приємного й неприємного, комфортного та дискомфортного.

Постправда – це, висловлюючись термінологією політичних технологій, спосіб продати уявлення про майбутнє як про сучасне, а коли майбутнє набуває сучасного статус-кво, але не збігається з оприлюдненими уявленнями про нього, то настає час для продажу наступних уявлень про майбутнє як про сучасне. І так постійно, без будь-яких змін та експромтів.

А. Гурківська аргументовано доводить, що «істотною атрибутивною ознакою постправди є ігнорування значущих фактів і альтернативних версій. В епоху постмодерну постправда перетворилася на ефективний інструмент здобуття й утримання (відтворення) влади в спосіб навіювання таких уявлень про дійсність, які насправді істотно відрізняються як від загальної картини дійсності загалом, так і від її профільних елементів зокрема» (Гурківська, 2022, с. 65).

Як слушно зауважують С. Шуріпа та І. Будрайтскіс, постправа – це істина, яка підлаштована під потреби й запити певного споживача. В епоху дедалі вищого масиву персональних даних державна та корпоративна машина може позиціонувати картину світу так, щоб та забезпечувала задоволення й комфорт конкретних категорій населення. Постправа – це новини, які приносять насолоду: «усе-таки світ такий, який я хочу». Це не є класичною брехнею – це новий режим істини, притаманний ХХІ століттю режим функціонування смислів і значень.

Ще одна властивість постправи полягає в тому, що вона виготовляється партиципаторно. Якщо брехня здебільшого індивідуальна, то постправа завжди надіндивідуальна – групова, корпоративна. Водночас вона не претендує на безроздільне домінування й тотальне підпорядкування собі всього масиву суспільної і масової свідомості, їй достатньо володіти статусом «першої серед рівних». Це інформація, у яку споживач хоче вірити. Постправа – плоть від плоті глобальних комунікаційних мереж з їх ринками думок і луна-камерами, які дозволяють групам одностайно жити у власних світах, не надто переймаючись відповідями на запитання щодо відповідності цих світів об'єктивній дійсності.

Де править бал постправа, там відсутня ґрунтовна аналітична компаративістика позицій, пріоритетів й аргументів: вона безальтернативно витісняється ерзацами знань, клішованістю вердиктів і зручністю стереотипів, а той факт, що такі знання, вердикти й стереотипи мають дуже мало спільного з об'єктивною дійсністю, в межах функціонально-інструментальної парадигми постправи не має жодного значення – точніше, ця парадигма докладає максимальних зусиль для латентного переконання всіх у неіс-тотності й нерентабельній обтяжливості дотримання вимог когерентності інформаційно-комунікативних актів об'єктивній дійсності.

Парадигма постправи досягає такої мети в різний спосіб, зокрема, намагаючись нав'язати переконання, відповідно до якого об'єктивна дійсність є надто динамічною, мінливою у своєму змістовному рельєфі сферою, тому акцентованість на її конкретно-історичному статус-кво недоречна: натомість варто приділяти увагу проєктивному складнику об'єктивної дійсності – цілком у стилі гротескної російської

формули «как вы лодку назовёте, так она и поплывёт».

Безперечно, значення проєктивності в епоху динамічного соціокультурного сьогодення не варто заперечувати, однак і переоцінювати її також не слід, адже кожна трансформація, модернізація і вдосконалення має відштовхуватися від чинного статус-кво: саме ці реалії треба брати за змістовну точку відліку, визначаючись із пріоритетами оптимізації. Якщо ж такі реалії ігнорувати, беручи за орієнтир довільні уявлення про дійсність та можливість її цілеспрямованого перетворення, то з високою вірогідністю можна припустити, що результувальний ефект перетворень матиме багато спільного з фіаско.

Утім, треба визнати, що історії відомі чимало курйозних прикладів подібного «постмодерного волонтаризму» у сфері навіть цілком респектабельної концептуалістики. Варто згадати хоча б тезу Ф. Енгельса про «відмирання держави шляхом її безперервного посилення» чи формулу І. Сталіна щодо того, що «по мірі зникнення класів класова боротьба буде посилюватися». Спроби розтлумачити логіку такого концептуального абсурдизму в радянські часи довели до передінфарктного стану не одного викладача суспільних дисциплін.

Істотним проблемним аспектом постправи є її виразна тенденція до її експансіонізму у сфері суспільної свідомості, який у багатьох кластерах громадської думки й соціальних медіа набуває ознак вірусного поширення: «За замовчуванням прийнято вважати, що постправа формує “продуктовий набір” для інформаційного харчування виключно інтелектуального планктону й світоглядних люмпенів. Проте інтелектуальне збіднення інформаційного простору призвело до того, що на «субпродукт» постправи переходять й інші категорії населення й суспільні кластери – щоразу більш розлогі суспільні ойкумени виявляються заручниками споживання постправи» (Гурківська, 2022, с. 65–66).

Ще один виразний проблемний виклик із далекосяжними наслідками пов'язаний із тим, що «постправа є своєрідним ящиком Пандори, що запускає механізм дії небезпечного патогенного фактору для будь-якого типу буття – індивідуального, корпоративного, національного, глобального. Феномен використання постправи

«під егідою» демократії і «для потреб» демократії пов'язаний виключно з намірами отримати ситуативні, тактичні й кон'юнктурні переваги, які в стратегічному сенсі призводять до безпрецедентних негативних наслідків, з якими отримані ситуативні переваги не йдуть у жодне порівняння. Ще одна характерна особливість пов'язана з тим, що переваги є ситуативними (індивідуальними, груповими, корпоративними, партійними тощо), а недоліки – завжди загальносуспільними й глобальними» (Гоцалюк, 2024, с. 15).

В епоху постмодерну й суспільства масового споживання посилилися тенденції зловживання потенціалом мови та застосування агресивних мовних засобів у формі тенденційності, упередженості, зведення рахунків, навіювання, маніпуляцій тощо. Тенденційний та конфронтаційний формат комунікації сучасного ґатунку прокладає шлях для мовно-комунікативної інволюції, до стагнації, деградації і спотворення мовно-комунікативної сфери та її суспільних функцій. Логіка становлення мови ненависті закономірно призводить до ненависті на адресу самої мови, до зневаги факторів її якості та глибини і, як наслідок, до редукціонізму й пауперизації мовних засобів.

Щодо цього Л. Кузьоменська підводить таку результувальну риску: «Мову дедалі частіше використовують як засіб спотворення зображеної дійсності на догоду приватним, груповим, корпоративним, політичним та іншим інтересам, які не мають нічого спільного як потребами розвитку самої мови, так і з повноцінним функціонуванням комунікативної сфери. Таке спотворення зображеної дійсності може набувати різноманітних форм, а їх спільною ознакою є тенденційність, здійснювана засобом інформаційного пресингу. На протилежному від інформаційної істерії полюсі тенденційного й маніпулятивного впливу на масову свідомість сьогодення є blackout – явище цілеспрямованого інформаційного замовчування, регламентованої заборони на висвітлення певних явищ і процесів, а також режиму інформаційного вакууму в медіапросторі (частково під цю категорію явищ підпадає також висвітлена вище тенденція гіпертрофованої політкоректності й лавиноподібної експансії евфемізмів, які замість того, щоб увиразнити смисл явищ і процесів, максимально замулюють їх)» (Кузьоменська, 2022, с. 87).

Зрозуміло, що тенденційна деформація уявлень про зображувану дійсність може обслуговувати лише чийсь індивідуальні чи корпоративні інтереси, однак вона жодним чином не сприяє підвищенню загального рівня функціональної ефективності суспільства. Так само вона не відповідає загальному покликанню інформаційно-комунікативної сфери як середовища, яке культивує прозорі смисли й виразні значення.

Висновки. Істотним фактором соціокультурного розвитку людства епохи постмодерну є світоглядна мозаїчність, еклектичність і смислозначеннєвий релятивізм. Як наслідок, доводиться констатувати пастишність світосприйняття сучасної людини, яке постає своєрідною «клаптиковою ковдрою» стилів, колажем ідей і гібридом поглядів, що поєднують навіть несумісні елементи.

На перший погляд, дещо парадоксальним, однак при системному розгляді цілком закономірним наслідком посилення інструментальних можливостей інформаційного суспільства є поступове витіснення на маргінес системних знань і концептуального мислення, а натомість до превалювання поверховості – спочатку на рівні автоматизмів сприйняття, а згодом і мислення щодо сприйнятого.

Це відбувається у два етапи: спочатку має місце експансія хаотичної інформації і вірусне поширення чуток, що призводить до культивування кліпового мислення, яке згодом починає працювати за самовідтворювальним принципом, витісняючи системні знання хаотичною (кліповою) інформацією. У такому інформаційно-комунікативному середовищі індивід поступово втрачає спроможність оперувати цілісними текстами й логічними конструкціями; натомість він формує уявлення про реальність на підставі фрагментарних вражень і хаотично поєднаних інформаційних сегментів.

Еволюція комунікативних стандартів відбувається повільно, але невпинно, перманентно. У наш час ефективність інформаційно-комунікативних перспектив істотно залежить від рівня комунікативної культури і компетентності, від розуміння й урахування того, що «один і той же комунікативний інструмент у рівних соціокультурних ойкуменах може мати зовсім різний комунікативний ефект. Тому особливого значення набуває приведення комунікативних

засобів у відповідність до алгоритмів сприйняття конкретної соціокультурної сфери. Ще однією важливою умовою досягнення смислового конвенціоналізму в процесі комунікативного обміну є культура розуміння, з якою пов'язані надії на адекватність сприйняття інформації. Важлива особливість культури розуміння полягає в тому, що вона є необхідною умовою і водночас результатом комунікативних процесів, тому її рівень сигналізує про

ефективність виконання обох функцій» (Кузьоменська, 2019, с. 62).

Від урахування таких особливостей і закономірностей залежить рівень вірогідності одразу трьох перспектив: по-перше, інформаційно-комунікативної ефективності на індивідуальному та суспільному рівні, по-друге, інформаційно-комунікативних тенденцій на оглядову перспективу, по-третє, функціональної ефективності суспільства, його життєдіяльності в різних онтологічних сферах.

Список використаних джерел:

- Бондаренко, Н. П. (2024). Освітнє середовище: єдність форми та змісту як імператив ефективності. *Дис. ... доктора філософії за спеціальністю «033 – Філософія»*. Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ. 243 с.
- Гоцалюк, А. А. (2024). Демократія як мета і постправа як засіб: дилема когерентності. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Випуск 49 (4–6). С. 7–17.
- Гурківська, А. І. (2022). Політична дійсність в епоху постправди: змістовно-функціональні особливості. *Дис. ... доктора філософії за спеціальністю «052 – Політологія»*. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Київ. 288 с.
- Козлова, В. В. (2016). Міжкультурний аспект мовленнєвого впливу. *Молодий вчений*. №11 (38). Листопад. С. 202–205.
- Кочерган, М. П. (2006). Загальне мовознавство: Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2 вид., випр. і доп. Київ : Видавничий центр «Академія». 463 с.
- Кузьоменська, Л. (2022). Мова як фактор комунікативної ефективності. *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис*. № 4 (87). С. 79–88.
- Кузьоменська, Л. Г. (2019). Комунікативна ефективність як функціональна мета мовних засобів. *Освітній дискурс: збірник наукових праць = Educational discourse: Collection of scientific papers* / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ: «Видавництво «Гілея». Вип. 18 (11–12). С. 59–75.
- Кузьоменська, Л. Г. (2019). Комунікативний горизонт сучасного суспільства у дзеркалі перспектив та обмежень. *Освітній дискурс: збірник наукових праць = Educational discourse: Collection of scientific papers* / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : «Видавництво «Гілея». Вип. 12 (4). С. 100–111.
- Лаврук, Т. (2013). Інформаційна сфера як інструмент геополітичного дискурсу. *Гілея : науковий вісник. Збірник наукових праць*. Вип. 74 (7). С. 390–393.
- Самчук, З. Ф. (2020). Текст політики на тлі цивілізаційних контекстів і підтекстів як відсутній елемент освітнього дискурсу. *Освітній дискурс: збірник наукових праць* / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ «Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». Випуск 24 (6). С. 7–22.
- Сеник, Р. М. (2014). Мова як суб'єкт і об'єкт філософії. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 57. С. 51–62.
- Сливінський, А. (2024). Соціокультурна взаємодія як фактор еволюціонування людства. *Вища освіта України*. № 2. С. 14–27.
- Сухенко, В. (2020). Мова і суспільство: взаємодія і розвиток. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/14727/1.PDF>.
- Шніцер, М. М. (2018). Метафора як універсальний мовний феномен. *Сучасні наукові інновації (частина II): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Київ, 24–25 лютого 2018 року. Київ : МЦНД. С. 53–55.
- Cassirer, E. (2020). *The Philosophy of Symbolic Forms: Three Volume Set*. Routledge. 1274 p.
- Cienki, A. (2007). Frames, idealized cognitive models, domains. *The Oxford handbook of cognitive linguistics* / Ed. by D. Geeraerts and H. Cuycens. Oxford: Oxford University Press, P. 170–187.
- Jensen, K. B. (1986). *Making Sense of the News: Towards a Theory and an Empirical Model of Reception for the Study of Mass Communication*. Aarhus, Denmark: University of Aarhus Press. 392 p.
- Scheufele, D. A. Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*. 1999. Vol. 49. P. 103–122.
- Taylor, M. & Perry, D. (2005). Diffusion of Traditional and New Media Tactics in Crisis Communication. *Public Relations Review*. Vol. 31. P. 209–217.

Westby, D. L. (2005). Strategic imperative, ideology, and frames. *Frames of protest: social movements and the framing perspective* / Ed. by H. Johnston and J. A. Noakes. Lanham : Rowman & Littlefield. P. 217–235.

References:

- Bondarenko, N. P. (2024). Osvitnye seredovyshche: yednist' formy ta zmistu yak imperatyv efektyvnosti. [Educational environment: the unity of form and content as an imperative of effectiveness] *Dys. ... doktora filosofiyi za spetsial'nistyu «033 – Filosofiya»*. Kyiv: Kyivskyy natsional'nyy universytet budivnytstva i arkhitektury, Kyiv. 243 s. [in Ukrainian].
- Hotsalyuk, A. A. (2024). Demokratiya yak meta i postpravda yak zasib: dylema koherentnosti. [Democracy as an end and post-truth as a means: the dilemma of coherence] *Osvitniy diskurs: zbirnyk naukovykh prats'*. Vypusk 49 (4–6). S. 7–17 [in Ukrainian].
- Hurkivs'ka, A. I. (2022). Politychna diysnist' v epokhu postpravdy: zmistovno-funktsional'ni osoblyvosti. [Political reality in the post-truth era: substantive and functional features] *Dys. ... doktora filosofiyi za spetsial'nistyu «052 – Politolohiya»*. Instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrayiny, Kyiv. 288 s. [in Ukrainian].
- Kozlova, V. V. (2016). Mizhkul'turnyy aspekt movlennyevoho vplyvu. [Intercultural aspect of speech influence] *Molodyy vchenyy*. №11 (38). Lystopad. S. 202–205 [in Ukrainian].
- Kocherhan, M. P. (2006). Zahal'ne movoznavstvo [General Linguistics]: Pidruch. dlya stud. filol. spets. VNZ. 2 vyd., vypr. i dop. K.: Vydavnychyy tsentr «Akademiya». 463 s. [in Ukrainian].
- Kuz'omens'ka, L. (2022). Mova yak faktor komunikativnoyi efektyvnosti. [Language as a factor of communicative efficiency] *Vyshcha osvita Ukrayiny: Teoretychnyy ta nauko-metodychnyy chasopys*. № 4 (87). S. 79–88 [in Ukrainian].
- Kuz'omens'ka, L. H. (2019). Komunikativna efektyvnist' yak funktsional'na meta movnykh zasobiv. [Communicative effectiveness as a functional goal of language means]. *Osvitniy diskurs : zbirnyk naukovykh prats' = Educational discourse: Collection of scientific papers* / Holov. red. O. P. Kyvlyuk. Kyiv: «Vydavnytstvo «Hileya». Vyp. 18 (11–12). S. 59–75 [in Ukrainian].
- Kuz'omens'ka, L. H. (2019). Komunikativnyy horyzont suchasnoho suspil'stva u dzerkali perspektyv ta obmezhen'. [The communicative horizon of modern society in the mirror of perspectives and limitations]. *Osvitniy diskurs: zbirnyk naukovykh prats' = Educational discourse : Collection of scientific papers* / Holov. red. O. P. Kyvlyuk. Kyiv: «Vydavnytstvo «Hileya». Vyp. 12 (4). S. 100–111 [in Ukrainian].
- Lavruk, T. (2013). Informatsiyna sfera yak instrument heopolitychnoho dyskursu. [The information sphere as a tool of geopolitical discourse] *Gileya: naukovyy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats'*. Vyp. 74 (7). S. 390–393 [in Ukrainian].
- Samchuk, Z. F. (2020). Tekst polityky na tli tsyvilizatsiynykh kontekstiv i pidtekstiv yak vidsutniy element osvitynoho dyskursu. [The policy text against the background of civilizational contexts and subtexts as a missing element of educational discourse] *Osvitniy diskurs: zbirnyk naukovykh prats'* / Holov. red. O. P. Kyvlyuk. Kyiv: TOV «Naukovo-informatsiynе ahent'stvo «Nauka-tekhnohohiyi-informatsiya». Vypusk 24 (6). S. 7–22 [in Ukrainian].
- Senyk, R. M. (2014). Mova yak sub'yekt i ob'yekt filosofiyi. [Language as a subject and object of philosophy] *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi*. Vyp. 57. S. 51–62 [in Ukrainian].
- Slyvins'kyi, A. (2024). Sotsiokul'turna vzayemodiya yak faktor evolyutsionuvannya lyudstva. [Sociocultural interaction as a factor in the evolution of humanity] *Vyshcha osvita Ukrayiny*. № 2. S. 14–27 [in Ukrainian].
- Sukhenko, V. (2020). Mova i suspil'stvo: vzayemodiya i rozvytok. [Language and society: interaction and development]. Retrieved from: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/14727/1.PDF> [in Ukrainian].
- Shnitser, M. M. (2018). Metafora yak universal'nyy movnyy fenomen. [Metaphor as a universal linguistic phenomenon] *Suchasni naukovy innovatsiyi (chastyna II): materialy II Mizhnarodnoyi nauko-metodychnoyi konferentsiyi*. m. Kyiv, 24–25 lyutoho 2018 roku. Kyiv: MTSND. S. 53–55 [in Ukrainian].
- Cassirer, E. (2020). The Philosophy of Symbolic Forms: Three Volume Set. Routledge. 1274 p. [in English].
- Cienki, A. (2007). Frames, idealized cognitive models, domains. *The Oxford handbook of cognitive linguistics* / Ed. by D. Geeraerts and H. Cuyckens. Oxford: Oxford University Press, P. 170–187 [in English].
- Jensen, K. B. (1986). Making Sense of the News: Towards a Theory and an Empirical Model of Reception for the Study of Mass Communication. Aarhus, Denmark: University of Aarhus Press. 392 p. [in English].
- Scheufele, D. A. Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*. 1999. Vol. 49. P. 103–122 [in English].
- Taylor, M. & Perry, D. (2005). Diffusion of Traditional and New Media Tactics in Crisis Communication. *Public Relations Review*. Vol. 31. P. 209–217. [in English].
- Westby, D. L. (2005). Strategic imperative, ideology, and frames. *Frames of protest: social movements and the framing perspective* / Ed. by H. Johnston and J. A. Noakes. Lanham: Rowman & Littlefield. P. 217–235 [in English].

ЗМІСТ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Алексєєнко Олена Володимирівна ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ.....	4
Вергелес Костянтин Миколайович СПОТВОРЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ ЯК ФАКТОР НЕЗДОРОВОЇ ДУХОВНОСТІ.....	14
Ворон Оксана Петрівна, Ворон Олена Петрівна СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕКВІЗОВАНИХ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ).....	23
Горбань Річард Анатолійович УНІЙНЕ СЛУЖІННЯ МИКОЛАЯ ЧАРНЕЦЬКОГО ЯК ПРАКТИЧНЕ ТВОРЕННЯ СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАУВАГИ ДО ЮВІЛЕЮ).....	30
Дейнега Євген Олександрович РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОМЕНТАЛЬНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	41
Донець Олександр Борисович СИМВОЛІЗМ ДЗЕН У ПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ.....	50
Засць Дмитрій Валерійович ПРОБЛЕМАТИКА ДЕФІНІЦІЇ РЕЛІГІЇ ТА РЕЛІГІЙНОЇ СВІДОМОСТІ В ДОСЛІДНИКІВ XIX – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	57
Лавинюкова Анна-Валерія Робертівна МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ РЕЛІГІЙНОГО ДОСВІДУ.....	64
Леньов Андрій Андрійович АМБІВАЛЕНТНИЙ ХАРАКТЕР СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ Й ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УПЦ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	70
Руснак Юрій Іванович ФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	80
Сарапін Олександр Васильович ДО ПИТАННЯ ПРО КОНФЕСІЙНУ ІДЕНТИФІКАЦІЮ СВІДКІВ ЄГОВИ.....	88
Шиманович Андрій Олександрович ГАНС УРС ФОН БАЛЬТАЗАР І ЙОГО ВНЕСОК У ПАТРИСТИЧНИЙ РЕНЕСАНС. ЧАСТИНА 2: ГРИГОРІЙ НИСЬКИЙ ТА МАКСИМ СПОВІДНИК.....	98
Янауер Мечислав Мирославович ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.....	109

Лахач Тамара Олександрівна, Майданюк Ірина Зіновіївна, Денисенко Анжела Олегівна ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ.....	238
Петренко Володимир Костянтинович ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ ЯК ФАКТОР ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА	246
Скубіна Наталія Сергіївна НАРАТИВНА ВІДЕОГРА ЯК МИСТЕЦТВО МЕТАМОДЕРНУ.....	256
Сливінський Андрій Олександрович ПРИНЦИП СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РІВНОЗНАЧНОСТІ ЯК КРИТЕРІАЛЬНИЙ ЕКВІВАЛЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ КРАЇН І НАРОДІВ: ТРУДНОЩІ РЕАЛІЗАЦІЇ	263
Ушно Ірина Михайлівна АЕРОКОСМІЧНИЙ ІНЖИНІРИНГ В АРТКООРДИНАТАХ: МОДЕРНІЗМ І ПОСТМОДЕРНІЗМ	274
Khalilov Ruslan Niyaz BORDEN PARKER BOWNE AND AMERICAN PERSONALISM.....	281
Якимчук Оксана Іванівна ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	287

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Авершина Аліна Олегівна МОДИФІКАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ-ВОЇТЕЛЬКИ У ВІЗУАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ.....	293
Ареф'єва Єлізавета Юріївна ВИКОНАВСЬКА МУЗИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ МЕТАЕКОЛОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ.....	299
Боришполь Ганна Іванівна АКСІОСФЕРА СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ В ХРОНОТОПІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	306
Гончаренко Катерина Сергіївна, Марченко Вероніка Сергіївна, Волосевич Катерина Олексіївна РОЛЬ ІДЕОЛОГІЇ У ВІЗУАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ СЬОГОДЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ).....	313
Данилюк Володимир Петрович ІГРОВЕ КІНО ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ (2014–2024 РОКИ).....	319
Дарморіз Оксана Володимирівна УКРАЇНСЬКІ РУХИ ОПОРУ ЯК СКЛАДОВА НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ МІФОЛОГІЇ: НА МАТЕРІАЛАХ ВИСТАВКИ «НЕБАЧЕНА СИЛА».....	327
Зарічна Яна Ігорівна ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КІНОФЕСТИВАЛІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	335
Коржук Ігор Олександрович, ЗМІНИ АКСІОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 2014–2021 РОКІВ.....	343
Матюшин Ігор Валентинович, Горб Євген Сергійович ІНТЕРМЕДІЇ ЯКУБА ГАВАТОВИЧА: ДИЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ.....	349